

Katarina Dovč, Mojca Jesenovec, Melita Vešner
**Spregledana vloga humorja pri poučevanju slovenščine kot drugega ali
tujega jezika**

objavljeno v:

Nataša Pirih Svetina, Ina Ferbežar (ur.): *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi
in tuji jezik. Obdobja 41*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-41/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2022.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

SPREGLEDANA VLOGA HUMORJA PRI POUČEVANJU SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA ALI TUJEGA JEZIKA

Katarina Dovč

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
katarina.dovc@ff.uni-lj.si

Mojca Jesenovec

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
mojca.jesenovec@ff.uni-lj.si

Melita Vešner

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
melita.vesner@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.41.53-62

Prispevek obravnava vlogo humorja v učnem procesu, opozarja na pomen načrtnega grajenja humorne kompetence tujejezičnih govorcev, analizira učbeniško gradivo za slovenščino kot drugi ali tuji jezik ter povzema izsledke ankete o razumevanju in odnosu učečih se do humorja. Na podlagi pregledanega gradiva ugotavljamo, da humor v slovenskem prostoru šele postaja predmet raziskovalnega zanimanja, v proces poučevanja slovenščine kot drugega ali tujega jezika pa še ni načrtno vključen.

humor, humorna kompetenca, vloga humorja, slovenščina kot drugi ali tuji jezik, učbeniki za slovenščino kot drugi ali tuji jezik

This article discusses the role of humor in learning, draws attention to the importance of systematically developing nonnative speakers' humor competence, analyzes textbooks for Slovenian as a second or foreign language, and summarizes the results of a survey on learners' understanding and attitudes toward humor. Based on the material reviewed, it concludes that humor in Slovenia has begun to emerge as a subject of research, but it is not yet systematically included in teaching Slovenian as a second or foreign language.

humor, humor competence, the role of humor, Slovenian as a second or foreign language, textbooks for Slovenian as a second or foreign language

1 Uvod

Humor predstavlja pomemben vidik družbenega življenja in medosebnih interakcij. Je univerzalni pojav, ki je hkrati lahko tudi kulturno pogojen. Z vidika govorcev, tako rojenih kot tujejezičnih, je neodtujljiv gradnik sociolingvistične zmožnosti (npr. Attardo, Raskin 1991; Ziyaeemehr, Kumar 2014; Ai Hoa 2020), vendar je bila njegova vloga z vidika raziskovanja in vključitve v učni proces dolgo časa spregledana. Znanstveniki so se s področjem humorja kot integralnim delom procesa

sporazumevanja začeli intenzivneje ukvarjati šele v zadnjih desetletjih, humor pri poučevanju tujih jezikov (TJ) pa je postal predmet raziskav še kasneje (Reddington 2015: 22).

Vzrokov, zakaj humorju znotraj pedagoškega procesa (še) ne pripada mesto, ki si ga zasluži, je več. Že Aristotel je v *Poetiki* komično proglasil za najtrši oreh besednega ustvarjanja in ga potisnil na dno estetske lestvice. Iz tega verjetno izhaja dolgo veljavna splošna predpostavka, da je humor nekaj manjvrednega in da ne spada na tako resno področje, kot je področje pedagoškega procesa.

Tudi v Sloveniji je bil humor dolga leta (in je še) kritiško zatajevan in literarnozgodovinsko marginaliziran, saj smo zaradi mačehovske zgodovine in pomanjkanja avtonomije svojo »resno« narodnost samopotrjevali prav skozi »resno« literaturo (prim. Košuta 2006: 88–89). Dejstvo pa je, da je humor univerzalna lastnost človeka, ki se največkrat manifestira skozi jezik in je integralni del kulture vsakega naroda.¹ Kljub temu dejstvu ugotavljamo, da je vloga humorja na področju poučevanja slovenščine kot drugega ali tujega jezika (SDTJ) še vedno zapostavljena,² njegova prisotnost pa je večinoma prepuščena ustvarjalnosti vseh udeležencev učnega procesa. Humor na področju poučevanja TJ v slovenskem prostoru do sedaj tudi ni bil predmet poglobljenih raziskav.

Ideja o načrtni vpeljavi humorja v gradivo za učenje oz. poučevanje SDTJ se je pojavila v okviru projekta priprave stopenjskih beril, ki poteka na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik (CSDTJ),³ pri katerem se avtorice prispevka ukvarjamo s pisanjem humornih zgodb. Proučevanje strokovne literature je potrdilo naše predpostavke, da humor ni zgolj neodtujljivi del jezikovnega izražanja, pač pa tudi učinkovito sredstvo za doseganje različnih pedagoških ciljev (Ziyaeemehr, Kumar 2014: 4–5). V prispevku predstavljamo glavna teoretična izhodišča in izsledke raziskav, ki dokazujejo pomembnost vključitve humorja v proces poučevanja TJ ter vloge, ki jih ima v tem procesu; nadalje predstavljamo rezultate dela ankete, ki smo jo izvedle ob testnem branju humornih zgodb v okviru omenjenega projekta. Članek vsebuje tudi kratek razmislek o humornih vsebinah v izbranih učbenikih CSDTJ, ob posameznih ugotovitvah pa ponujamo nekaj predlogov za vključitev humorja v proces poučevanja SDTJ.

2 Humor

V znanstveni literaturi ni splošnega konsenza o tem, kaj točno humor je.⁴ Wagner in Urios-Aparisi (2011: 410) izpostavljata, da humor vedno vsebuje element jezikovno konceptualnega neujemanja, to pomeni, da med idejnim konceptom in ubeseditivijo obstaja določena stopnja protislovja.

1 V slovenski kulturi lahko sledimo humorju že od ljudskega slovstva naprej.

2 Tudi Krajnc Ivič (2013: 227) opozarja, da je analizi humornega v slovenistiki namenjenega malo prostora.

3 Več o projektu in stopenjskih berilih v prispevku Klemen, Lojk v tem zborniku.

4 Že med antičnimi filozofi (Aristotel in Platon) je prihajalo do razhajanj v pogledih na humor in raziskovalci ga še danes definirajo glede na potrebe svojih raziskav.

Humor je tudi tesno povezan z občutkom ugodja, ki se običajno izraža kot glasovno-telesni odziv – smeh. S smehom pa se ne povezuje samo humor, temveč tudi vsebine, ki so označene kot smešne, hecne, duhovite, zabavne, komične, šaljive ipd. Za nekatere teoretike so ti pojmi s humorjem do neke mere ali v celoti prekrivni, drugi pa jih razumejo le kot gradnike humornega.

2.1 Teorije humorja

Ena naj sodobnejših teorij humorja je lingvistična splošna teorija verbalnega humorja, ki sta jo leta 1991 predstavila Attardo in Raskin.⁵ Humor je po tej teoriji posledica scenarija, ki je dvoznačen vse do trenutka, ko poanta, ki neskladji povezuje, to neskladnost vsaj delno razreši (Attardo, Raskin 1991: 308).

Z vidika učnega procesa je zanimiv Schmitzov (2002: 93) predlog delitve humorja na univerzalni, kulturološki in jezikovni humor. Po njegovem mnenju so določene kategorije humorja primerne za določeno jezikovno raven: univerzalni humor⁶ naj bi bil primeren za vse ravni jezikovnega znanja, medtem ko naj bi bil jezikovni humor razumljiv šele na višji stopnji oz. samostojnim govorcem. Za razumevanje humorja, ki temelji na kulturoloških referencah, naj bi učeči se že dosegli višjo jezikovno raven.⁷ Bell (2005) se s Schmitzovo delitvijo humorja ne strinja v celoti, saj meni, da je jezikovna kreativnost, iz katere izhaja humor, lahko prisotna v različnih oblikah in posledično razumljiva govorcem na vseh ravneh jezikovnega znanja. Avtorice na osnovi dolgoletnih izkušenj poučevanja SDTJ menimo, da praksa bolj kot Schmitzovo potrjuje trditev Nancy Bell. Z ustreznim premislekom lahko namreč vse kategorije humorja v učnem procesu uvedemo na vseh ravneh jezikovnega usvajanja.⁸

2.2 Humor v učnem procesu

Vedno več teoretikov s področja izobraževanja poudarja, da je za kakovostno usvajanje znanja potrebno pozitivno naravnano, nestresno in motivirajoče učno okolje. Poučevanje vedno bolj dojemamo kot »umetnost performansa« (Savage 2017: 343) in učitelja kot »performerja«. Učitelj ima namreč »odgovornost, da komunicira, pritegne in zabava« (prav tam). Eno od orodij za to je humor, ki ustvarja sproščeno vzdušje, produktivno učno okolje, vzbuja in ohranja pozornost, zmanjšuje anksioznost učečih se in povečuje motivacijo (Martin 2007; Petraki, Nguyen 2016). Humor tudi podira sociokulturne ovire in povezuje udeležence v učnem procesu. Smeh kot odziv na humor vpliva na sočasno delovanje obeh možganskih hemisfer, kar »povzroči nenavadno visoko stopnjo zavesti in obdelave informacij v možganih« (Svebak 1974 v: Počivalšek 2015: 23).

5 O splošni teoriji verbalnega humorja, aplicirani na analizo neumetnostnih besedil v slovenščini, piše Krajnc Ivič (2013).

6 Gl. poglavje 3.

7 Vsebine, povezane s poznavanjem družbeno-zgodovinskega konteksta nekega jezikovnega okolja, bi morali učeči se pridobivati vzporedno z usvajanjem jezikovnega znanja.

8 Primer jezikovnega humorja, ki ga lahko razumejo tudi govorniki nižjih ravni jezikovnega znanja, so npr. besedne igre »skloni so težki kot sloni«, »zvezek ni zrezek«, »hčerka ni hrček in hodi v vrtec«, »brez krave ni kave« ipd.

Neskladne mentalne asociacije, ki so inherentna značilnost humorja, pomagajo pri shranjevanju, ohranjanju in priklicu informacij iz dolgoročnega spomina (Martin 2007: 354), pri čemer pa Kaplan in Pascoe (1977 v: Savage 2017: 343) opozarjata, da učenje spodbuja le tisti humor, ki je povezan z učno vsebino.⁹

Wagner in Urios-Aparisi (2011: 414–416) humor v učnem procesu definirata kot jezikovno in nejezikovno ravnanje tako učitelja kot učečih se, pri čemer imajo vsi sodelujoči svoj individualni smisel za humor. Humor pa je lahko tudi kontraproduktiven, zato je pomemben razmislek o tem, katere vrste humorja so za umestitev v učni proces primerne in na kakšen način jih vključimo. Učitelj mora vedeti, s kakšnim namenom bo humor uporabil, kakšna je njegova kulturološka implikacija, upoštevati mora raven jezikovnega in sociokulturnega znanja učečih se, njihove osebne lastnosti in kulturno ozadje.

3 Humor pri poučevanju TJ

Dolgo časa je veljalo, da humor lahko razumejo le materni govorniki, med tujejezičnimi pa le tisti, ki jezik obvladajo na višjih ravneh. Verjetno je tudi to eden od razlogov, zakaj humor doslej ni bil načrtno vključen v proces poučevanja TJ ali drugega jezika (J2), na področju SDTJ pa to še vedno velja.¹⁰

Kot sestavni del jezika in vsakodnevnih interakcij humor ne more in ne sme biti izvzet iz procesa poučevanja J2 ali TJ. Je eno izmed sredstev za razvoj sociolingvistične zmožnosti (Bushnell 2009 v: Reddington 2015: 30), ki jo moramo graditi vzporedno z jezikovno zmožnostjo. Humor v procesu poučevanja J2 ali TJ torej ne opravlja samo funkcij, ki jih ima v učnem procesu nasploh, temveč je njegova vloga še pomembnejša – biti bi moral del učnih vsebin. Brez razumevanja humorja v danem jeziku govorec ne more biti polno funkcionalen,¹¹ saj je prav razumevanje humorja v J2 ali TJ ena od prelomnic, ki govorca opredeli kot učinkovitega uporabnika (Bell 2007: 28).

Wulf opozarja tudi na pomembnost produkcije humorja pri tujejezičnih govornikih. Sposobnost oblikovanja humornih vsebin namreč pripomore k dobri samopodobi in je nagrajujoča, sogovorniki pa tujejezičnega govornika bolj cenijo (Wulf 2010: 156). Tudi v praksi opažamo, da učeči se na vseh ravneh ne izkazujejo zgolj želje po razumevanju humorja, temveč tudi po njegovi tvorbi, oboje pa ni odvisno le od sociolingvističnega znanja, temveč tudi od osebnostnih lastnosti.¹²

Učinkoviti uporabnik¹³ besedišče in jezikovne strukture povezuje s sociolingvističnim in kulturnim kontekstom, naloga učitelja pa je, da mu v procesu učenja jezika te prvine – med katere spada tudi humor – posreduje (Ziyaeemhr, Kumar 2014: 4).

9 Z raziskavo sta ugotovila, da je »humor izboljšal pomnjenje vsebine predavanj do šest tednov po učenju, ko je bil povezan z vsebino« (Savage 2017: 343). Ko ni bil, je bil učinek na učenje negativen.

10 V Sloveniji sta se s humorjem na področju poučevanja tujih jezikov ukvarjala Nada Šabec (za angleščino) in Janez Skela (neobjavljeno).

11 Z vidika sociolingvistike popolna jezikovna zmožnost pomeni primerno rabo v danem kontekstu. Ta predpostavka zagotovo vključuje tudi ustrezno razumevanje in rabo humorja.

12 Z vidika razumevanja in produkcije humorja glede na osebne značilnosti med tujejezičnimi in rojenimi govorniki najverjetneje ni razlik.

13 Kot ga opredeljuje SEJO.

Tako kot se besedišče in slovnične vsebine poučujejo postopno in se nadgrajujejo, mora biti tudi humor v učni proces uveden načrtovano in premišljeno.

Raziskave (Schmitz 2002; Wagner, Urios Aparisi 2011; Reddington 2015) so pokazale, da lahko humor v poučevanje vključimo že na začetnih ravneh usvajanja J2 ali T1. Za te ravni je najustrežnejši univerzalni humor, ki je skupen vsem, saj temelji na splošnem védenju o stvarnem svetu in največkrat temelji na pretiravanju, hiperboli in ironiji (Schmitz 2002: 93), lahko pa vključimo tudi jezikovni humor, primeren za te ravni. Na višjih ravneh lahko vpeljemo humor, ki temelji na zgodovinskih in kulturnih komponentah ter težje jezikovne igre, na najvišjih pa tudi humor, ki temelji na satiri in sarkazmu (prim. Shihab Ahmed 2019: 426). Za vse ravni poučevanja jezika so primerne: humorne igre, zgodbe, besedila, dialogi, slike, karikature, skeči, šale idr. (Medgyes 2002 v: Ziyaeemehr, Kumar 2014: 4). Izbirati moramo humor, ki ne žali ali ponižuje, ob delu z njim pa moramo biti pozorni tudi na to, da ga ne razlagamo, saj s tem lahko izgubi svoj namen.¹⁴

S humorjem v učnem procesu dosegamo različne cilje; lahko je sredstvo motivacije, uvod v obravnavo neke teme ali njena poživitev, iztočnica za pogovor, z njim lahko popestrimo razlago slovničnih vsebin, pritegnemo pozornost učečih se, ga uporabimo za utrjevanje že (na)učenih vsebin, lahko je izhodišče za jezikovno ustvarjanje, z njim širimo sociolingvistično in sociokulturno zmožnost.¹⁵ Navezava vsebin na družbeno-kulturni kontekst in čustva omogoča lažje oz. hitrejše pomnjenje tako jezikovnih struktur kot besedišča (Immordino-Yang, Damasio 2007: 3–8). Prav družbeno-kulturni kontekst in čustva pa sta temeljna gradnika humorja.

Humor v T1 pogosto povezujemo z jezikovnimi igrami (angl. *language play*), vendar ta dva pojma nista popolnoma istoznačna. Duhovitost je sicer ena izmed največkrat prisotnih komponent jezikovnih iger, vendar ni njen nujni gradnik, medtem ko je pri humorju duhovitost zmeraj prisotna (Bell 2012). Med jezikovne igre spada katerakoli igriva raba jezika, oblikujemo pa jih lahko na vseh jezikovnih ravneh (Bell, Pomerantz 2016: ix). Jezikovne domislice lahko med drugim funkcionirajo kot mnemotehnično sredstvo pri pomnjenju novega besedišča ali slovničnih struktur.

Humorja pri poučevanju ne predstavljajo le vnaprej pripravljene vsebine, temveč se lahko v skupini oblikuje tudi povsem spontano (Petrači, Nguyen 2016: 99). Izoblikuje se t. i. »interni« humor, ki ga razume samo zaključena skupina ljudi, saj zunanji opazovalec nima potrebnega védenja za razumevanje humorne komponente. Tovrstni humor pogosto ruši družbene prepreke in udeležene poveže v kohezivno enoto (Attardo 1994: 324).¹⁶

14 Pri delu v razredu se razlagi včasih ne moremo izogniti.

15 Humorju se je predvsem na nižjih ravneh priporočljivo izogniti, kadar je cilj učnega procesa usvajanje novega besedišča ali slovničnih struktur, saj učeči se na nižjih ravneh jezik dekodirajo besedo za besedo in niso toliko osredotočeni na vsebino (Carrel 1984: 333).

16 Bakar in Kumar (2019) sta ugotovila, da uspešni učitelji vnaprej pripravljene humor uporabljajo namensko, s spontanim pa zadržujejo pozornost učečih se.

Humorno kompetenco¹⁷ kot del splošnejše sporazumevalne zmožnosti (Attardo 2010 v: Ai Hoa 2020: 394) nekateri novejši teoretiki osamosvajajo, prav gotovo pa še ni dovolj priznana in raziskana (Vega 1989 v: Wulf 2010: 157). Učeči se je ne razvijejo v ustrezni meri, saj v učnem procesu tovrstnim vsebinam niso dovolj izpostavljeni, čeprav se je je mogoče priučiti (Ai Hoa 2020: 394). Wulf (2010) predlaga taksonomijo mikroveščin, s pomočjo katerih lahko oblikujemo dejavnosti, ki pripomorejo k izgradnji te kompetence. Po njegovem mnenju bi morali učitelji in raziskovalci pomen humorne kompetence bolj uzavestiti, postati bi morala tudi del učnega načrta.

Humorja bi bilo v tujejezičnem pedagoškem procesu več, če bi se mu priznala vloga, ki mu pripada. Bodoči učitelji bi se morali o humorju učiti v okviru študijskih vsebin, svojo humorno kompetenco pa graditi pri pedagoških predmetih.¹⁸ Weaver in Cotrell (1987 v: Matijević 1994: 54) sta prepričana, da lahko učitelji svojo humorno kompetenco razvijajo s poglobljanjem v humor in vajo. Na osnovi raziskovanj sta zanje izdelala nasvete, kako to storiti in kako to kompetenco primerno umestiti v pedagoški proces.

4 Analiza rezultatov ankete o humornih zgodbah

V okviru projekta priprave stopenjskih beril avtorice prispevka pripravljamo knjižico humornih zgodb, namenjeno uporabnikom z znanjem slovenskega jezika na ravni A1 SEJA. Izvedle smo poskusno branje treh kratkih zgodb,¹⁹ ob katerem so bralci izpolnjevali tudi anketo. Anketa, s katero smo želele pridobiti informacije o tem, ali bralci – predvsem na stopnji A1 SEJA – preprosta humorna besedila razumejo, ali v njih prepoznajo humor, ali si tovrstna besedila želijo brati in kakšen odnos imajo do humorja nasploh, ni bila izvedena za potrebe pričujočega prispevka, zato iz nje izpostavljamo le najrelevantnejše izsledke, ki so povezani s splošno percepcijo humorja pri govornicah SDTJ.

Vprašalnik²⁰ je izpolnilo 33 bralcev; 21 % je svoje znanje ocenilo na ravni A1 SEJA, 3 % na ravni A1/A2, 12 % na ravni A2, preostali pa so ocenili, da je njihova raven višja. V povprečju so se anketiranci slovenščino do tedaj učili nekaj več kot dve leti, njihova povprečna starost je bila 27,3 leta, 61 % je bilo žensk in 39 % moških, 70 % anketirancev je bilo študentov.

Na vprašanje, kakšen humor jim je všeč, so anketiranci odgovorili: kritični, sarkastični, realistični, situacijski, intelektualni, absurdni, črni, beli, suhi, politični, aktualen, nesramen in ekscentričen humor, angleški humor, britanski sitkomi, enostaven humor,

17 Humorno kompetenco razumemo kot slovensko ustreznico angleškemu izrazu *humour competence*. Po *Terminološkem slovarju vzgoje in izobraževanja* so kompetence definirane kot »dinamičn[a] kombinacij[a] znanja, razumevanja, veščin in zmožnosti«.

18 Humorne kompetence se lahko priučimo tako v maternem jeziku kot v J2 ali TJ.

19 Zgodbe temeljijo na univerzalnem humorju.

20 Anketa je zajemala 12 vprašanj tako odprtega kot zaprtega tipa, 7 se jih je nanašalo na prebrana besedila, 5 na humor na splošno, 8 dodatnih vprašanj pa na podatke o anketirancih. Napisana je bila v slovenščini in angleščini ter izvedena v fizični obliki in s pomočjo orodja 1KA. Potekala je od maja 2021 do maja 2022.

prefinjen humor, jezikovne šale, kratke in zanimive šale s presenetljivim koncem, humor, ki je povezan z vsakodnevnim življenjem ali ki opisuje težke življenjske situacije, vsaka oblika humorja. Nekateri se niso opredelili.

58 % anketirancev meni, da humorja v TJ ni težko razumeti.²¹ Svoja stališča večinoma utemeljujejo s tem, da je razumevanje humorja povezano s posameznikovim čutom za humor, ravno jezikovnega znanja, poznavanjem kulturnega ozadja in univerzalnostjo humorja. Ugotavljajo, da so postopki ustvarjanja humorja povsod podobni in da je zaradi interneta tudi kulturno pogojeni humor vedno bolj razumljiv. Nekateri izpostavljajo, da je težje razumeti humor, ki temelji na besednih igrar. Menimo, da je slednje povezano s tem, da učeči se svoje humorne kompetence v J2 ali TJ niso imeli priložnosti razvijati že od najnižjih ravni usvajanja jezika.

Večina tistih, ki se jim zdi tujejezični humor težko razumljiv (42 %), meni, da je za njegovo razumevanje ključno dobro znanje jezika in da z osredotočenostjo na razumevanje besed učinek šale postane postranski ali pa se izgubi, na kar opozarja tudi Carrell (1984: 333). Nekaterim se zdi pomembno tudi razumevanje kulturno-zgodovinskega okvira. Eden od anketirancev je celo zapisal, da razumevanje humorja predstavlja »vrhunec znanja«.

Odgovori anketirancev pritrjujejo sodobnim teorijam humorja in njegovi vlogi v učnem procesu ter nakazujejo, da je humorno kompetenco smiselno graditi že od začetka usvajanja J2 ali TJ. Po mnenju anketirancev je humor v procesu učenja pomemben,²² kar so potrdile tudi tuje raziskave. Weaver (Weaver, Cotrell 1987 v: Matijević 1994: 17) poroča, da so študentje humor med dejavniki motivacije uvrstili na tretje mesto, profesorji pa šele na enajsto od sedemnajstih. Tudi v slovenskem okolju raziskave kažejo, da si učeči se želijo v učnem procesu več humorja in učiteljev z dobro razvito humorno kompetenco (Počivalšek 2015).

Zanimivi bi bili tudi podatki, kakšen odnos imajo do humornih vsebin učitelji SDTJ in ali jih v pouk tudi zavestno vključujejo.

5 Pregled humorja v učbenikih za SDTJ

Kratek pregled humornih vsebin v učbenikih za SDTJ je na Junijskem izobraževanju CSDTJ leta 2021 predstavil Janez Skela. Njegovo predstavitev lahko povzamemo z ugotovitvijo, da so prvine humorja v teh učbenikih prisotne, vendar jih ni veliko. Podobno kot Skela smo tudi me pregledale izbrane učbenike CSDTJ, namenjene odraslim.²³ Za objektivno analizo prisotnosti in vrste humornih vsebin v učnih gradivih bi potrebovali natančno izdelano metodologijo, ki bi poleg jasne definicije, kaj vse razumemo kot humorno vsebino, vključevala analizo odziva uporabnikov. Učinek, ki

21 Obe vprašanji, katerih odgovore povzemamo, sta bili odprtega tipa.

22 Kar 73 % anketirancev si namreč želi brati smešne zgodbe. Možnih je bilo več odgovorov, rezultati pa so lahko tudi odraz tega, da je bila anketa vezana na branje smešnih zgodb.

23 Korpus pregledanega gradiva vključuje: Jerman idr.: *Slovenščina ekspres 1*; Pirih Svetina, Ponikvar: *A, B, C ... 1, 2, 3, gremo*; Petric Lasnik idr.: *A, B, C ... gremo*; Petric Lasnik idr.: *Gremo naprej*; Liberšar idr.: *Naprej pa v slovenščini*; Markovič idr.: *Slovenska beseda v živo 1a in 1b* (učbenik in delovni zvezek); Markovič idr.: *Slovenska beseda v živo 2* (učbenik in delovni zvezek); Markovič idr.: *Slovenska beseda v živo 3a in 3b* (učbenik in delovni zvezek) ter Ferbežar, Domadenik: *Jezikovod*.

ga humorna vsebina sproži pri uporabniku, nam namreč sporoča, ali je neskladje, ki je vir humorja, uporabnik prepoznal, iz česar, kot razlagajo Wanzer, Frymier in Irwin (2010: 7), sledijo trije možni izidi: uporabnik neskladja ne prepozna in se humorja ne zave, uporabnik neskladje prepozna, vendar ga ne razreši (zmedenost), uporabnik neskladje zazna in ga dojame kot smešnega (ali pa zaradi osebnih preferenc tudi ne).

Tovrstna analiza namen pričujočega prispevka presega, v nadaljevanju pa vendarle povzemamo posplošene ugotovitve, ki temeljijo na naši individualni oceni. V seriji, ki se začne z učbenikom *A, B, C ... gremo*, kot duhovite prepoznavamo le redke ilustracije in fotografije. V seriji *Slovenska beseda v živo* je največ humorja v začetnem kompletu (ilustracije, posamezna besedila). V preostalih učbenikih te serije je humorja manj, z izjemo njegovih nastavkov v nekaterih razdelkih Preoblečene besede in v posameznih odlomkih literarnih del. Presenetljivo je, da je v obeh serijah najmanj humornih elementov v učbenikih, namenjenih doseganju višjih ravni znanja, čeprav bi v skladu z dolgo veljavnim prepričanjem, da je razumevanje humorja pogojeno z ravno jezikovnega znanja, pričakovali obratno.

Med pregledanim gradivom izstopa učbenik za izpopolnjevalce *Jezikovod*, ki že z naslovom nakazuje domiselnost. Humornih elementov je precej več kot v drugih učbenikih, pojavljajo pa se v različnih oblikah (besedila s humorno noto, šale, zabavni citati, grafični humor). Po lastnih besedah sta avtorici humorne vsebine vključili načrtno, vendar brez resnega teoretskega razmisleka.

Vprašanje, zakaj v učbenikih za SDTJ humornih vsebin ni več, se zdi neizbežno. Zavedanje o pomenu humorne kompetence tujejezičnih govorcev v našem prostoru verjetno še ni dovolj prisotno, avtorji učbenikov pa nimajo ustreznega znanja, kako humor primerno vključiti v učbeniško gradivo. Vključevanje humornih vsebin v učbenike SDTJ je tako za zdaj še vedno odvisno od osebne preference avtorjev in ne izhaja iz zavedanja, kako pomembno je humorno kompetenco v TJ postopoma graditi.

6 Zaključek

Poučevanje in usvajanje TJ ne pomeni zgolj poučevanja in usvajanja slovničnih struktur ter besedišča, temveč vključuje tudi sociokulturne elemente, ki se odražajo skozi jezik in del katerih je tudi humor. Ta pa v učnem procesu TJ ne posreduje le sociokulturnega védenja, temveč je njegova vloga širša: povečuje pozornost in motivacijo, vpliva na pomnjenje in priklic informacij, povezuje udeležence, zmanjšuje kulturne prepreke in v učni proces vnaša sproščenost. Humor pri poučevanju SDTJ bi torej moral biti del načrtovanega procesa že od ravni A1 in ne odvisen le od preference učitelja. Brez razvite humorne kompetence namreč tujejezični govorniki ne zmorejo prepoznati vseh odtenkov slovenskega jezika in ne morejo postati njegovi učinkoviti uporabniki.

Razvoj humorne kompetence pri govornikih SDTJ bo učinkovit le, če bodo učitelji za to ustrezno izobraženi. Teoretična izhodišča in praktični napotki so podlaga za vključitev humorja v proces poučevanja SDTJ in za nadaljnje raziskovanje tega področja.

Literatura

- AI HOA, Tran Thi, 2020: Can Humor Competence Be Taught? Erni Haryanti Kahfi, Sajidin, Nia Kurniawati (ur.): *Proceedings of the 1st Bandung English Language Teaching International Conference – BELTIC*. 389–396. Na spletu.
- ATTARDO, Salvatore, 1994: *Linguistic Theories of Humor*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- ATTARDO, Salvatore, RASKIN, Victor, 1991: Script theory revis(it)ed: joke similarity and joke representation model. *Humor* IV/3–4. 293–348.
- BAKAR, Farhana, KUMAR, Vijay, 2019: The use of humour in teaching and learning in higher education classrooms: Lecturers' perspectives. *Journal of English for Academic Purposes* XL/40. 15–25. Na spletu.
- BELL, Nancy D., 2005: Exploring L2 language play as an aid to SLL: A case study of humour in NS–NNS Interaction. *Applied Linguistics* XXVI/2. 192–218.
- BELL, Nancy D., 2007: How native and non-native English speakers adapt to humor in intercultural interaction. *Humor* XX/1. 27–48.
- BELL, Nancy D., 2012: Comparing playful and nonplayful incidental attention to form. *Language Learning* LXII/1. 236–265.
- BELL, Nancy, POMERANTZ, Anne, 2016: *Humor in the Classroom: A Guide for Language Teachers and Educational Researchers*. New York: Routledge.
- CARRELL, Patricia L., 1984: Schema theory and ESL reading: Classroom implications and applications. *Modern Language Journal* LXVIII/4. 332–343. Na spletu.
- IMMORDINO-YANG, M. H., DAMASIO, A. R., 2007: We feel, therefore we learn: The relevance of affective and social neuroscience to education. *Mind, Brain and Education* I/1. 3–10. Na spletu.
- KOŠUTA, Miran, 2006: Muza smeha se modro muza ... Humor v kratki prozi Damira Feigla. Irena Novak Popov (ur.): *Slovenska kratka pripovedna proza. Obdobja 23*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 87–95.
- KRAJNC IVIČ, Mira, 2013: Humorno v besedilih različnih neumetnostnih funkcijskih zvrsti. Andreja Žele (ur.): *Družbena funkcijskost jezika (vidiki, merila, opredelitve)*. Obdobja 32. Ljubljana Znanstvena založba Filozofske fakultete. 227–232.
- MARTIN, Rod A., 2007: *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*. Ontario: Elsevier.
- MATIJEVIĆ, Milan, 1994: *Humor u nastavi: pedagoška i metodička analiza*. Zagreb: UNA-MTV.
- PETRAKI, E., NGUYEN, H. H. P., 2016: Do Asian EFL teachers use humor in the classroom? A case study of Vietnamese EFL university teachers. *System* 61. 98–109. Na spletu.
- POČIVALŠEK, Natalija, 2015: *Humor pri pouku z vidika učiteljev, učencev in dijakov*. Magistrsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.
- REDDINGTON, Elizabeth, 2015: Humor and play in language classroom interaction: A review of the literature. *Teachers College, Columbia University Working Papers in TESOL & Applied Linguistics* XV/2. 22–38. Na spletu.
- SAVAGE, Brandon M., LUJAN, Heidi L., THIPPARTHI, Raghavendar R., DICARLO, Stephen E., 2017: Humor, laughter, learning, and health! A brief review. *Advances in Physiology Education* XLI/3. 342–347. Na spletu.
- SCHMITZ, John Robert, 2002: Humor as a pedagogical tool in foreign language and translation courses. *Humor* XV/1. 89–113. Na spletu.
- SEJO = *Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje*, 2011. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva.
- SHIHAB AHMED, Ban, 2019: An assessment of EFL students' performance in the area of linguistics humorous texts. *Journal of the University of Garmian* VI/2. 417–434. Na spletu.
- Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja – Projekt »Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja«*, 2008–2009. Ljubljana: Agencija za raziskovanje RS, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani. Na spletu.

- WAGNER, M., URIOS-APARISI, E., 2011: The use of humor in the foreign language classroom: Funny and effective? *Humor XXIV/4*. 399–434. Na spletu.
- WANZER, Melissa B., FRYMIER, Ann B., IRWIN, Jeffrey, 2010: An explanation of the relationship between instructor humor and student learning: Instructional humor processing theory. *Communication Education LIX/1*. 1–18. Na spletu.
- WULF, Douglas, 2010: A humor competence curriculum. *Tesol Quarterly XLIV/1*. 155–169. Na spletu.
- ZIYAEEMEHR, Ali, KUMAR, Vijay, 2014: The role of verbal humor in second language education. *International Journal of Research Studies in Education III/2*. 3–13. Na spletu.